

Türklerde Geleneksel Düğün Güreşleri ve Günümüzdeki Önemi

Abdulkerim ÇEVİKER ^{1A}, Çisem ÜNLÜ ^{1B}

¹Hitit Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Address Correspondence to Abdulkerim ÇEVİKER: e-mail: kerimceviker@gmail.com

A: Orcid ID: 0000-0002-6566-1251 B: Orcid: 0000-0003-0212-2872

Özet

Güreş insanlık tarihine kadar geçmişi olan köklü bir uğraş olmasının yanı sıra sosyo- kültürel anlamda toplumların neşeli ve hüznü zamanlarına da eşlik eden bir spor dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırma; ilk Türk uygarlıklarından günümüze kadar geçen süreçte geleneksel düğün güreşlerini inceleyip toplumsal hayatta yerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Geleneksel düğün güreşleri ilk Türk uygarlıklarından günümüze kadar hemen hemen her Türk uygarlığında eğlence- spor aktivitesi olarak yer edinmiştir. Düğün güreşlerini kazanan pehlivanlara çeşitli unvanlar ve ödüller verilmiş, kazanan pehlivanlar toplumsal hayatta kabul görmüş kişiler olmuşlardır. Düğün güreşleri Osmanlılarda saray dışında halk tarafından benimsenen ve yapılan en önemli sporlardan birisi olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında önemini eskiye oranla kaybetmiş olsa da günümüzde Anadolu'nun belirli bölgelerinde düğün güreşlerinin yapıldığı görülmektedir. Türk milletinin çağlar boyu birçok örf adet ve geleneğini koruyup günümüze taşıdığı gerçeği geleneksel düğün güreşleriyle bir kez daha doğrulandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Düğün, Gelenek, Güreş.

Abstract

Traditional Wedding Wrestling in Turks and Its Importance Today

Wrestling is a deep-rooted occupation dating back to the history of mankind, as well as an occupation that accompanies the joyful and sad times of societies in the socio-cultural sense. This research was conducted to examine traditional wedding wrestling from the first Turkish civilisations to the present day and to determine the place of wedding wrestling in social life. Descriptive qualitative study was used in our research and document analysis for data collection. Data collected by using document analysis method. Traditional wedding wrestling has taken place as an entertainment-sports activity in almost every Turkish civilisation from the first Turkish civilisations to the present day. Various titles and awards were given to the wrestlers who won the wedding wrestling, and the winning wrestlers were recognised in social life. Wedding wrestling was one of the most important sports adopted and practised by the people outside the palace in the Ottoman Empire. Although it lost its importance in the first years of the Republic compared to the past, it is seen that wedding wrestling is held in many parts of Anatolia today. It can be said that the Turkish nation has preserved many customs and traditions throughout the ages and carried them to the present day is once again confirmed by traditional wedding wrestling.

Key Words: Wedding, Traditional, Wrestling

GİRİŞ

Türk Dil Kurumuna (2023)' göre güreş; "Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması" olarak tanımlanmaktadır.

Türk kültür ve geleneklerinde güreş sporu oldukça önemli bir yere ve öneme sahiptir. İlk Türk uygarlıklarından günümüze kadar geçen süre de Türkler güreş sporunu ileri taşımaya çalışmışlar toplumsal hayatın bir gerçeği olarak güreşi kabul etmişlerdir.

Güreş, Sümer uygarlığı belgelerinde ilk kez yaklaşık 5000 yıl önce bahsedilen eski bir geleneksel spordur (United World Wrestling, 2021). Güreş bir dövüş sanatıdır; iki kişi arasında, her birinin diğerini yenmeye çalıştığı, göğüs göğse mücadele ederek kazanmaya çalıştığı bir mücadele sporudur (Abdukahharovich,2022). Güreş, Olimpia dan Asurlulara, Babil den Hindistan'a Japonya ve Çin'e kadar antik dünyanın büyük bölümünde son derece yaygın bir uğraş olarak karşımıza çıkmaktadır (Balci, 2003).

Millet olmanın gereklerinden birisi de toplu biçimde yaşama, acılara ve sevinçlere beraber iştirak etmektir. İşte bu sebepten dünyanın en köklü halklarının başında gelen Türklerin gelenek ve görenekleri incelendiğinde her vesileyle toplandıkları, birtakım hadiselerde ortak tavrı sergiledikleri anlaşılır (Gömeç,2021).

Türklerde Güreş

Türk topluluklarında göğüs göğse savaşımı andıran güreş, at sırtında cirit, mızrak, okçuluk, çöğen, kılıç gibi uğraşlar tarih boyunca ön planda tutulmuştur (Sunay,2009).

Türk kültür ve Tür spor tarihi içinde önemli yeri olan güreşler ata sporumuz olarak nitelenmektedir. Türklerle ilgili en eski bilgilere rastlanan Çin Han Çağı kaynakları (M.Ö. II. yy) da Türklerde güreşlerin "toslama" işareti ile gösterildiğini göstermektedir (Eberhard, 1940). Güreş sanatı eski çağlardan beri birçok milletçe yaygın olarak benimsenen bir spor olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Türkler de diğer milletler gibi güreş sporuna oldukça fazla önem ve değer veren bir topluluk olarak bilinmektedir (Bahodirovich, 2022).

Her Türk gencinin farklı yetenekleri vardır. Bu yeteneklerinden birisi de güreşteki beceri ve kabiliyetidir (Kaya, 2016). Türkler büyük göçten çok önce tabiata kuvvete tutun hareketleri nedeniyle ferdi bir kuvvet gösterisi olan güreşe büyük önem vermişlerdir. Güreşi baş tacı yapmışlar, düğünler de

ve ölen yiğit kişilerin ardından güreş müsabakaları düzenlemişlerdir. Güreşi bütün sporların üstünde adeta bir ibadet gibi kabul etmişlerdir (Eryiğit, 1997). Türkler güreşi bir ibadet, güreş alanını ise bir ibadet yeri olarak görmüşler, güreş meydanlarında yer alan güreşçileri asker olarak nitelendirmişlerdir (Demirli, 2022).

Güreş, Osmanlılarda en popüler sporlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Padişahlar güreşe çok fazla önem vermektedir. Osmanlılar döneminde güreş kurumsallaştırılmak üzere bölgenin büyüklüğüne göre güreş tekkeleri kurulmuştur. Güreş tekkeleri güçlü bireyleri yetiştirme, kültürel ve sosyal işbirliği uyumunun iyileştirilmesi ve insanların eğlenmesine fırsat sunulması gibi birçok görevi yerine getirmiştir (Şener ve İmamoğlu, 2018).

Türklerde Düğün Güreşleri

Türkler yaşadıkları duyguları bazı spor uğraşlarıyla toplumsal olarak paylaşmışlardır. Mutluluklarını, acılarını, sevinç ve üzüntülerini dile getirmede güreşin de önemli bir noktada olduğu görülmektedir. Yapılan bu güreşler sayesinde sevinçlerin çoğalması adına yapılan kutlamalar olduğu, aynı zamanda hüznün paylaşarak azaldığı ve acıların bu şekilde yaşandığı etkinlikler olarak görülmektedir.

Türk Dil Kurumuna (2023) göre düğün; " Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence; toy (II), cemiyet:" şeklinde tanımlanmıştır.

Türklük gelenekleri, İslamî kurallar, pir, hiyerarşi, ritüeller, sosyal dayanışma, spor ahlâkı prensibi ve bilgi birikiminin aktarılması ve süreklilik boyutunda incelendiğinde Güreş Türklerin sosyal yaşantısında oldukça önemli yeri olan sporlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven, 2013).

Kırım Tatar Türklerinin geleneksel düğünlerinde, düğün âdetlerinin bir parçası olarak çeşitli güreş müsabakaları düzenlenirdi. Kırım Tatar Türklerinin yerleştiği bir köyde düğün yapılacağı haberi o bölgedeki diğer Tatar Türk'ü köylerine ulaştırılırdı. Diğer köylerin hevesli gençleri ve pehlivanları düğün güreşlerine hazırlanmaya başlardı. Düğün gününden birkaç gün önce köyün harman yerinde, varsa köydeki usta pehlivanların nezaretinde, güreş antrenmanları yaparlardı devamında müsabakalara geçilirdi. (Güven ve Sağım, 2023)

Kırgız Türkleri kültüründe; "1-Küröşü jok toy, toy emes (Düğünde güreş yoksa, o düğün sayılmaz); 2-Küröş oyun bölbösö, Kırgız toydu toy debeyt

(Şenlik oyunlarında güreş yoksa, Kırgızlar o şenliğe şenlik demez; 3-Kırgız köröşsüz toy berbeyt (Kırgız güreşsiz toy yapmaz); 4-Küroşsüz toy bolboyt (Güreşsiz toy olmaz)" ibarettir (Saraliev vd. 1995), (Akt, Türkmen ve Arstanbekov,2020).

Güreş, Osmanlılarda en popüler sporlardan birisi olarak bilinmekteydi. Padişahlar güreşe çok fazla önem vermişlerdir (Özdemir ve Çalışkan, 2018). Osmanlılarda güreş genel olarak, Osmanlı saraylarında güreş ve saray dışında yapılan güreşler olarak ikiye ayrılabilir. Osmanlı saraylarındaki güreşe 'huzur güreşleri adı verilirken saray dışında yapılan güreşler ise kendi arasında panayır güreşleri, düğün güreşleri, Ramazan güreşleri ve hayır kurumları yararına yapılan güreşler olarak isimlendirilmiştir (Kahraman, 1995). Buradan hareketle Osmanlılar da düğün güreşleri saray dışında yapılan halk tarafından benimsenmiş ve toplumsal hayatta yer edinmiş bir uğraş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde Düğün Güreşleri

Türk kültüründe birçok gelenek ve göreneğin kuşaktan kuşağa aktarımı düğün güreşlerinde de görülmektedir. Orta Asya göçebe yaşantısından günümüze kadar geçen sürede Anadolu coğrafyasında hemen hemen her kesiminde düğün güreşlerinin yapıldığı görülmektedir.

Geleneksel sporlar içerisinde önemli bir yere sahip olan düğün güreşlerinin tarihi süreç içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılmıştır Malatya da Düğün güreşleri, 20. yüzyılın sonlarına kadar Darende ilçesinde ayak, orta, başaltı ve baş olmak üzere toplamda dört sıklıkta yapılmıştır. Malatya'nın diğer ilçelerinde ise tek sıklık olarak hemen hemen her düğünde yapılmıştır. Kültürel değişimin etkisiyle bu süreçten sonra düğün güreşlerine rastlanmamıştır (Doğan vd, 2021).

Tokat Reşadiye'de de damat hamamı diye tabir edilen gelenek yapıldıktan sonra, düğün güreşleri düzenlenirdi. Düğünlerin vazgeçilmez gelenekleri arasında güreşler yer alırdı. Kiminde de gelin almadan önce düzenlenir. Bazı zamanlar güreşler akşama kadar sürerdi. Çoğu zaman güreşler bitmeden gelin alınmazdı. Gelin, eğer uzak bir yerden alınıyorsa, gelin alındıktan sonra güreşler yapılırdı. Gelin alınıp alay geri dönerken gelin alayı önüne bazen pehlivanlar çıkar: "ya hasım, ya tosun" diyerek meydan okurlardı. Bu sözle, pehlivanlar, düğün sahibinden güreş istediklerini, güreş yaptırmayacaksa, yerine bahşiş vermesi gerektiğini bildirmiş olurlardı (Akt, Dervişoğlu, 2012).

Çankırı iline bağlı Ünür köyünde yaklaşık 200 yıldır mevsim şartlarına bağlı kalmaksızın düğünlerde güreş yapılıyor. Düğün evinin bahçesine serilen samanın üzerine kispetlerini giyerek çıkan gençler, yağmur, kar ve soğuğa aldırmadan mücadele ediyor. İki gün süren güreşlerde dereceye girenlere, düğün sahipleri tarafından çeşitli hediyeler verilip başarıları kutlanmaktadır. (Trt Haber, 2016).

Muğla'nın Milas ilçesine bağlı 500 yıllık geçmişi olan Çomakdağ köyünde yaşatılan düğün güreşi geleneği yerli ve yabancı turist tarafından takip ediliyor. Çomakdağ'da kadınlar ile kız çocuklarının rengârenk ipekten giysileri, altın takıları ve başlarını süsleyen çiçeklerle gelenekleri halen yaşatılmaya çalışılmaktadır. Köyde yapılan geleneksel düğünler ve düğün güreşleri de ilgi görüyor. 4-5 gün süren düğünleri ve güreşler çok fazla ilgi çekmektedir (Haber 7, 2019).

Amasya Taşova da bölge de tanınmış ailelerden birisinin düğününden önce düğün güreşleri düzenlendi. Yerel yöneticilerin ve halkın geniş katılımıyla gerçekleşen düğün güreşlerinde başarılı olan pehlivanlara çeşitli para ödülleri verilerek düğüne etkinliğine geçildi (Taşova Gazetesi, 2022).

Samsun ili Kavak ilçesinde halkı birçok sebeple ile çeşitli güreş müsabakaları düzenlemektedir. Özellikle düğün ve bayramlarda tertiplenen güreşler büyük çekişmelere zorlu mücadelelere sebep olmaktadır. 5 - 6 yaşından başlamak üzere 15 - 16 yaş delikanlılık çağına gelmiş bireyler arasında iddialı güreşler yapılır ve alt alta üste üst boğuşulurdu. Bu güreşler günümüzde çok fazla etkisini göstermese geçmiş süreçte bu bölgede birinin kızı veya oğlu evleneceği zaman birkaç ay evvelinden hazırlığa başlanır ve bu münasebetle bir de güreş tertip edilirdi. Yine bir ay öncesinden civar köylerdeki tanınmış pehlivanlara ve keza düğün sahibinin hısım ve ahablarına haber gönderilir ve kendileri düğüne davet edilirdi. Sıra güreşlere gelince köyün pehlivanları ile dışarıdan gelen pehlivanlar mücadele ederlerdi (Kavak Belediyesi, 2023).

Denizli Acıpayam da 'Acıpayam'da Düğünlerde Güreş Geleneği 40 Yıl Sonra Geri Geldi'' başlıklı yerel gazete ve internet tabanlı video gösterim sitelerine yansıyan haberlerde düğün öncesi güreşlerin yapıldığı katılanların çok fazla eğlendiği ve bölgeden çok fazla kişinin düğün güreşlerini izlemiştir (Akis Haber, 2023).

SONUÇ

Anadolu kültürü kuşaklar arası aktarımın en belirgin hissedildiği coğrafyalardan birisi olmuştur. Türklerin Anadolu ya göç etmesi ile birlikte sahip olduğu değerleri, geleneklerini, göreneklerini ve spor uğraşlarını Anadolu'ya taşımışlardır. Güreş orta Asya Türk topluluklarında önemli olduğu kadar Türklerin Anadolu ya göç etmesiyle birlikte Anadolu'daki önem ve değerini korumayı başarmıştır. Güreş, Selçuklular devamında Anadolu Türk beylikleri ve Osmanlılarda önem ve değerini korumuş gerek devlet yöneticilerinde gerekse de halk tarafından kabul görmüş ve baş tacı yapılmış bir spor olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel düğün güreşleri de bu unsurlardan birisi olarak bilinmektedir. Orta Asya Türk uygarlıklarından günümüze kadar hemen hemen her süreç ve dönemde eğlencenin bir parçası olmuştur. Düğün güreşleri düğün başlamadan hemen önce, düğün sırasında veya düğün bitiminde olmak üzere farklı süreçlerde Türk düğünlerinde kendine yer edinmiştir. Günümüzde özellikle son yıllarda Anadolu da geleneklerine bağlı kalan insanlar tarafından Anadolu'nun farklı şehirlerinde düğün törenlerinde yapılan bir eğlence - spor uğraşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel düğün güreşlerinin de tıpkı tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de kazananlara çeşitli ödüller ve unvanlar verildiği görülmektedir. Bu durum kuşaklararası aktarımın geleneksel düğün güreşlerinde aynen devam ettiği ve özüne bağlı kaldığının bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Sonuç olarak; Türk kültür ve geleneklerinden birisi olarak geleneksel düğün güreşlerinin bilinirliği ve düğünlerde müsabakaların yapılışı günümüzde geçmişe oranla daha düşük düzeyde olsa halen Anadolu'nun büyük bir kesiminde uygulandığı görülmektedir. Bununla ilgili özellikle yerel yönetim birimlerinin geleneksel düğün güreşlerini teşvik ettiği ve yerel medyanın bu uygulamanın devamına yönelik haberlere yer verdiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Abdulkahharovich, S. H. (2022). The Significance Of Wrestling Sports For Society And The History Of Its Formation. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 10, 312-316.
2. Akishaber, (2023) <https://www.akishaber.com.tr/40-yil-sonrageri-gelen-gelenek-113751h.htm> Erişim Tarihi: 26.02.2023
3. Kahraman, A. (1995). Osmanlı Devleti'nde spor. Kültür Bakanlığı Yayınları.
4. Bahodirovich, F. S. (2022). History of wrestling sports. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 7, 219-223.
5. Balcı, C.(2003). Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları, Boyut Yayıncılık, İstanbul
6. Demirli, A.(2022). Turkish Competitive Culture and Wrestling. *Journal of Social Science and Humanities*, 4 (2), 73-76.
7. Dervişoğlu, M. (2012). Kırkpınar Güreşleri'nin halk bilimsel açıdan incelenmesi (Master's thesis, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
8. Doğan, A., Gül, M, Böke, H. (2021). Malatya'da düğün güreşleri ve ritüelleri. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-9.
9. Eberhard, W. (1940). Çin Kaynaklarına Göre Türkler ve Komşularında Spor, *Ülkü Dergisi*
10. Eryiğit, G. (1997). Türk ve Dünya Güreşi (1896-1996). Türk Güreş Vakfı Yayını.
11. Gömeç, SY. (2021) Türklerde Eğlence ve Oyun Kültürü, X. Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu, 05 Kasım 2017 - 07 Kasım 2017, Bişkek, Kırgızistan
12. Güven, Ö. (2013). Geleneksel okçuluk ve güreş sporunda ahiliğin etkileri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*.
13. Güven, Ö., & Sağım, O. (2023). Kuşak Güreşinin Terimleri ve Deyimleri. *Spor Bilimlerinde Çok Boyutlu Araştırmalar* 19.
14. Haber 7 (2019). <https://www.haber7.com/foto-galeri/58779-muglada-500-yillik-dugun-guresi-gelenegi> Erişim Tarihi: 15.03.2023
15. Kavak Belediyesi, (2023). <https://www.samsunkavak.bel.tr/s/gures> Erişim Tarihi: 02.03.2023
16. Kaya, Y. (2016). Nasıl Şampiyon Oldular? Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya
17. Özdemir, G., & Çalışkan, V. (2018). Geleneksel Bir Sporun Coğrafyası: Türkiye'de Yağlı Güreşler (Kırkpınar-Edirne ve Çardak-Çanakkale Güreşleri). In *International Geography Symposium on the 30th Anniversary of TUCAUM Proceedings* (3-6).
18. Saralaev, M. K., Bukuyev, M., & Mambetkaliyev, S. (1995). Manas' tan Kalgan Oyundar. Bişkek. Schippers, M.(2007). Recovering the feminine other: Masculinity, femininity, and gender hegemony. *Theor Soc*, 36, 85-102.
19. Sunay, H. (2009). Spor yönetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
20. Şener, O. A., & İmamoğlu, G. (2018). Osmanlı İmparatorluğunda Güreş Faaliyetleri ve Yansımaları. *Electronic Turkish Studies*, 13 (26).
21. Taşova Gazetesi, (2022) <https://tasova.gen.tr/yukari-baraklida-dugun-guresleri-yapildi/> Erişim Tarihi: 01.03.2023
22. TDK (2023), <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.03.2023
23. TDK (2023), <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 24.03.2023
24. Trt Haber (2017). <https://www.trthaber.com/haber/yasam/dugunlerde-gures-yapma-geleneginden-vazgecmiyorlar-234751.html> Erişim Tarihi: 22.02.2023
25. Türkmen, M. & Arstanbekov, S. (2020) Sporda Bilimsellik ve Akademik Yaklaşımlar-1, Ed: Dr. Öğr. Üyesi Şükrü BİNGÖL Dr. Abdullah Sencer TEMEL, Gece Kitaplığı, Ankara
26. United World Wrestling, History of Wrestling (2021). History of Wrestling & UWW | United World Wrestling